

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Vybrané otázky okolo slovného hodnotenia žiakov v základnej škole

CD zborník príspevkov Katedry pedagogiky PF KU, ktorý vznikol ako súčasť projektu **Current Trends and Problems of Verbal Evaluation at Primary School** (Slovné hodnotenie v základnej škole – stav, problémy, aktuálne trendy), zahraničný projekt grantovej agentúry Washington D.C. Corporation, č. WDSC/USA – 07/07.09/01.

Ružomberok 2009

Odborní garanti:

Prof. PhDr. PaedDr. Martin ŽILÍNEK, PhD.

doc. PaedDr. Tomáš JABLONSKÝ, PhD.

PaedDr. Katarína TIŠŤANOVÁ, PhD.

Editori:

doc. PaedDr. Tomáš JABLONSKÝ, PhD.

PaedDr. Katarína TIŠŤANOVÁ, PhD.

Recenzent:

Prof. PhDr. PaedDr. Martin ŽILÍNEK, PhD.

Technické spracovanie a grafická úprava:

Mgr. Anton KULAN

Za obsahovú stránku príspevkov zodpovedajú ich autori.

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

ISBN: 978-80-8084-510-0

OBSAH

Príhovor	4
ANTALOVÁ J. – Sociálne prostredie a pozitívna klíma v triede ako správny predpoklad pre slovné hodnotenie	7
CADER S. – Miejsce oceny ustnej w wewnątrzszkolnym systemie oceniań z religii w szkole podstawowej.....	16
GEJDOŠ M. – Slovné hodnotenie výchovných predmetov.....	22
KOLDEOVÁ L. – Slovné hodnotenie v kontexte edukačných systémov vybraných krajín	28
KOVÁČOVÁ B. – Bilancia šancí a rizík v slovnóm hodnotení integrovaných žiakov	31
MAZUR P. – Ocenianie słowne na lekcji religii.....	41
NEHREROVÁ E. – Slovné hodnotenie v edukácii žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, začlenených do individuálnej integrácie v bežnej základnej škole	48
RYBAKOWSKI M. – Przygotowanie teoretyczne i praktyczne nauczycieli techniki do oceniań uczniów z zakresu edukacji komunikacyjno-drogowej.....	58
TIŠŤANOVÁ K. – Modely hodnotenia vo vybraných krajinách sveta	65
TYTKO M. – Ocenianie słowne w katolickich szkołach pijarskich w Krakowie	80
Adresár účastníkov konferencie.....	87

**SLOVNÉ HODNOTENIE
NA HODINÁCH NÁBOŽENSKEJ VÝCHOVY**

VERBAL EVALUATION DURING RELIGIOUS EDUCATION

OCENIANIE SŁOWNE NA LEKCJI RELIGII

Piotr Mazur

Abstrakt / Abstract

Catechesis meant as Christian teaching during school Religious Education classes, is the most appropriate activity of the Church. The article points to the need and the meaning of verbal evaluation during Religious Education classes. Thus, catechesis encourages establishing the right Religious Education teacher – pupil/student relationship based on mutual trust and respect.

Najwłaściwszą formą działalności edukacyjnej Kościoła jest katechizacja. Realizacja tego zadania dokonuje się przede wszystkim poprzez szkolne lekcje religii. Artykuł wskazuje na potrzebę i znaczenie oceniania słownego na lekcji religii. W ten sposób katecheza staje się bliższa uczniom i pozwala na kształtowanie właściwych relacji katecheta-uczeń budowanych na wzajemnym szacunku i zaufaniu.

Kľúčové slová / Keywords

Education. Religious Education class. Catechesis. Verbal education.

Príspevok

Najwłaściwszym narzędziem w działalności edukacyjnej Kościoła jest katechizacja. Pojęcie „katecheza” wywodzi się z greckiego słowa *katecheo*, które pierwotnie oznaczało: *wołać z góry*, również: *wywołać echo* (*kata* – z góry, *echeo* –

brzmieć, wypowiadać). Stąd też późniejsze znaczenie – *pouczać*, gdyż głos nauczyciela jest jakby świadomym echem pytania ucznia, a odpowiedź ucznia – echem nauczyciela¹.

Najwłaściwszą formą działalności edukacyjnej Kościoła jest katechizacja. Realizacja tego zadania dokonuje się poprzez katechezy przygotowujące do sakramentów. Ważną rolę w dziedzinie nauczania kościelnego spełniają szkolne lekcje religii. W znacznej mierze są one szansą dotarcia do młodzieży z przekazem ewangelicznym. Pozwala to na ukazanie młodzieży najistotniejszych wartości w życiu człowieka.

Lekcja religii w szkole

W prowadzonej przez Kościół działalności edukacyjnej ważną kwestią jest nauczanie religii w szkole. Formalne wprowadzenie lekcji religii do polskich szkół dokonało się na mocy instrukcji Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 1990 r., w której ustalono, że rodzice złożą deklarację wyrażającą wolę korzystania z nauki religii. Instrukcja przywróciła po prawie 30 latach katechezę szkole. Prawo do nauczania religii w szkole zagwarantowane zostało w nowej „Ustawie o systemie oświaty” z 1991 roku. Art. 12 stwierdzał: „Uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci, szkoły publiczne podstawowe organizują naukę religii na życzenie rodziców, szkoły publiczne ponadpodstawowe – na życzenie bądź rodziców, bądź samych uczniów; po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu nauki religii decydują uczniowie”². Dokumentem wykonawczym regulującym sposób wykonania art. 12 było rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych.

Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską w art. 12 stanowi: „Uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci oraz zasadę tolerancji, Państwo gwarantuje, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych”³.

---

¹ Zob. J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 14.

² *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych* (Dz. U. 1992 nr 36, poz. 155).

³ *Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską*, art. 12. 1.

Cel katechezy szkolnej

Katecheza w kontekście edukacyjnym ma na celu cały proces formacji chrześcijańskiej. Dlatego też nie może być tylko samym przekazaniem wiedzy religijnej, ale ma oświecać i umacniać wiarę tak, aby wychować prawdziwego ucznia Chrystusa. II Polski Synod Plenarny zwrócił uwagę, że „Katecheza szkolna ma za zadanie pomagać uczniom wierzącym w lepszym zrozumieniu i przeżywaniu orędzia chrześcijańskiego w relacji do problemów egzystencjalnych i moralnych charakterystycznych dla każdej istoty ludzkiej i wspólnych wszystkim wielkim religiom. Natomiast uczniom przeżywającym wątpliwości religijne, winna nieść pomoc w odkrywaniu, jakie są odpowiedzi, których Chrystus udziela na ich pytania i jak Kościół podchodzi do ich wątpliwości”⁴.

Zasadniczym celem katechezy szkolnej jest przekaz wiedzy religijnej. Jednakże nie powinna ona zaniedbywać podstawowego elementu wychowania chrześcijańskiego, jakim jest wychowanie do wiary dojrzałej, przeżywanej we wspólnocie Kościoła (liturgia, sakramenty)⁵.

Dyrektorium ogólne o katechizacji wskazuje na podstawowe zadania szkolnej lekcji religii: „Nauczanie religii w szkole pomaga uczniom wierzącym w lepszym zrozumieniu orędzia chrześcijańskiego w odniesieniu do wielkich problemów wspólnych religiom i charakterystycznych dla każdej istoty ludzkiej, w odniesieniu do wizji życia rozpowszechnionej w kulturze i głównych problemów moralnych, z jakimi boryka się dzisiaj ludzkość. Uczniowie, którzy poszukują lub doświadczają wątpliwości religijnych, będą mogli odkryć w nauczaniu religii w szkole, czym właściwie jest wiara w Jezusa Chrystusa, jakie są odpowiedzi, jakich Kościół udziela na ich pytania, i skorzystają z okazji lepszego przeanalizowania własnej decyzji. Jeśli uczniowie są niewierzący, nauczanie religii w szkole nabiera cech misyjnego głoszenia Ewangelii, czyli prowadzenia do wiary, do której wzrostu i dojrzałości będzie potem ze swej strony prowadzić katecheza w kontekście wspólnotowym” (nr 75).

Ocenianie w szkole

W kontekście rozważanego tematu należy postawić pytania: czym jest ocena, jakie są jego podstawowe funkcje?

W literaturze pedagogicznej znajdujemy różne definicje oceny. Wincenty Okoń ocenę szkolną definiuje jako „ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia, czego

---

⁴ Zob. II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Warszawa 2001, s. 51.

⁵ Zob. tamże, s. 131.

wyrazem może być określony stopień szkolny lub opinia wyrażona w formie pisemnej czy ustnej, a także zewnętrzne objawy zachowania się nauczyciela (mimika, gest)⁶.

Ocena może pełnić następujące funkcje: informacyjną, dydaktyczną, psychologiczną, wychowawczą, selektywną, społeczną, motywacyjną, rozwojową (kształtującą), afirmacyjną, kontrolną, restrykcyjną, dokumentacyjną, czy też instruktazową⁷.

Jan Szpet uwzględniając specyficzne cele nauki religii wskazuje na następujące funkcje oceny:

- a) dydaktyczna – powinna informować o stanie posiadanej wiedzy;
- b) dydaktyczno – prognostyczna – powinna informować o stopniu znajomości zagadnienia;
- c) psychologiczna – powinna uwzględniać kontekst zdrowia fizycznego i psychicznego ucznia;
- d) wychowawcza – powinna obejmować zaangażowanie, staraność, wkład pracy itp.⁸.

Jednym z najtrudniejszych zadań nauczyciela jest ocena postępów ucznia. Dla wielu pedagogów ogromną przeszkodą jest zachowanie obiektywizmu w ocenianiu. Niestety często zdarza się, że przedmiotem oceny staje się uczeń, a nie poziom zadania⁹.

Najważniejszą cechą oceny powinna być rzetelna informacja. Klemens Stróżyński uważa, że „Nauczyciel powinien nie tylko wyjaśnić, dlaczego uczeń uzyskał taki, a nie inny stopień (nie to jest najważniejsze), ale powinien wskazać uczniowi sposób uzyskania lepszej oceny lub doskonalszego wykonania zadania. Uwaga ta dotyczy nie tylko ocen najniższych, ale także wysokich”¹⁰.

Uczeń ma prawo do obiektywnej informacji na temat rezultatów jego postępów w nauce. Jest bardzo trudne zadanie dla nauczyciela, ponieważ przy ocenianiu niezwykle trudno jest pozbyć się czynników subiektywnych. Praca anonimowego ucznia z adnotacją, że jej autorem jest dobry uczeń, wpływa na podniesienie oceny przez nauczyciela. Natomiast w przypadku odwrotnym przyczyni się do jej zaniżenia. Ocenianie uczniów zależne jest również od płci. Panuje powszechne przekonanie, że dziewczynki są grzeczniejsze i chętniej się uczą, stąd też zasadniczo dostają lepsze oceny¹¹.

⁶ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, s. 269.

⁷ Z. Lisiecka, *Jak oceniać, by wspierać ucznia?*, „Edukacja i Dialog” 2001 nr 5.

⁸ J. Szpet, *Przyszłość lekcji religii w polskiej szkole*, Poznań 2002, s. 89.

⁹ K. Zajdel, *Pomówmy o ocenianiu*, „Edukacja i Dialog” 1999 nr 9.

Krzysztof Konarzewski stwierdził, że gdyby nauczyciel nie musiał oceniać ucznia, to popatrzyłby na niego ludzkimi oczami.

¹⁰ K. Stróżyński, *Ocenianie wspierające*, „Edukacja i Dialog” 1999 nr 9.

¹¹ K. Zajdel, *Psychologiczne aspekty oceniania*, „Życie Szkoły” 1997 nr 4, s. 249.

Ocenianie na lekcji religii

Według danych Komisji Wychowania Katolickiego wynika, że 90 % uczniów szkół podstawowych i gimnazjalistów oraz 75% licealistów uczestniczy w szkolnych lekcjach religii. Zdecydowanie największym plusem obecności lekcji religii w szkole jest wzrost frekwencji uczniów na katechezie. Jednocześnie jednak zauważa się narastające zjawisko dysproporcji w uczestnictwie na lekcji religii i uczestnictwie we mszy św. Stwierdzić należy, że katecheza szkolna osłabiła więź katechizowanych ze swoją parafią. Widoczne to jest zwłaszcza w udziale dzieci i młodzieży w praktykach religijnych. Badania Centrum Badania Opinii Społecznej z roku 1998 wskazują, że 57% młodzieży uczestniczy w spotkaniach, a 54% młodzieży uczestniczy w Mszy świętej¹².

Z przykrością zatem należy stwierdzić, że lekcje religii stały się zmarnowaną szansą na edukację religijną dzieci i młodzieży. W poprzedniej epoce (przed wprowadzeniem lekcji religii) mieliśmy sytuację całkowicie odwrotną. W katechezie przy parafii uczestniczyło zdecydowanie mniej młodzieży, zajęcia trwały ok. 30 min. tygodniowo, ale zdecydowanie więcej młodzieży uczestniczyło w niedzielnej Mszy św. i angażowało się w działalność ruchów i stowarzyszeń katolickich.

Należy zatem postawić pytanie: dlaczego udział w lekcji religii nie ma bezpośredniego przełożenia na praktyki religijne dzieci i młodzieży? Zapewne czynników wpływających na to jest wiele. Chciałbym wskazać na przyczyny, które w znacznej mierze zależne są od nauczyciela.

Po pierwsze bardzo wiele zależy od postawy katechety, od jego otwartości, elastyczności. Młodzież pragnie, aby lekcja religii wyróżniała się na tle innych przedmiotów. Nie chce, aby był to kolejny przedmiot w ramach zajęć obowiązkowych ucznia, który sprowadzałby się do typowego schematu: lekcja – praca domowa – sprawdzian wiadomości.

Zdaniem młodzieży to nie może być kolejna zwykła lekcja w planie zajęć. Jej oczekiwania są znacznie większe. J. Szpet zwraca uwagę, że „Młodzież pragnie, by lekcje religii w szkole były refleksją religijną, pogłębiały i utrwalały wiarę w Boga, zbliżały do Chrystusa, Ewangelii i żyjącego w Kościele oraz budowały postawy i zachowania moralne; pragną inaczej patrzeć na te lekcje aniżeli na inne. Nie chcą, by upodobniała się do innych przedmiotów. Jeśli ma być uprzedmiotowiona to by była czasem indywidualnego i we wspólnocie nawiązania kontaktu z Bogiem. Katechezie w szkole

---

¹² Zob. A. Solak, *Człowiek i jego wychowywanie. Zagadnienia wybrane*, Tarnów 2004, s. 114.

może bowiem grozić wyobcowanie ze wspólnoty kościelnej i sprowadzenie wyłącznie do lekcji podobnej, do każdego innego przedmiotu”¹³.

Obecność lekcji religii w szkole wymusza na niej dostosowanie się do szkolnych wymogów (m.in. realizacja programu nauczania, procedury oceniania), ale nie może poprzez to zatracić swojej tożsamości, wyjątkowości.

Drugą ważną kwestią jest ocenianie na lekcji religii, w kontekście jej nietypowego charakteru. Katecheta, tak jak każdy nauczyciel, korzysta z obowiązującej skali ocen od 1 do 6 na oznaczenie postępów w nauce ucznia. W tej kwestii również postępowanie katechety powinno wyróżniać się na tle innych nauczycieli. Ucznia należy oceniać przede wszystkim z miłością!¹⁴

Chciałbym przywołać w tym miejscu refleksję dr Wandy Póltawskiej, która podczas Konferencji Dyrektorów Szkół Katolickich w Częstochowie (22.08.2006 r.), wspomniała swoją przedwojenną szkołę. Otóż nauczyciele nigdy nie stawiali oceny niedostatecznej uczniowi za nie odrobienie pracy domowej, lecz po rozmowie z uczniem dawali mu kolejną szansę, aby na przyszłą lekcję sam pokazał rozwiązane zadanie. Takie podejście sprawiało, że uczeń mobilizował swoje wysiłki, aby nie zawieść pokładanej w nim nadziei.

Podobną praktykę oceniania z miłością można i należy stosować we współczesnej szkole. W wielu przypadkach brakuje nauczycielowi przy ocenianiu *patrzenia z miłością* na wychowanka, a wyłania się jedynie sędzia i nie zawsze sprawiedliwy...

Ocenianie słowne jest szansą, aby uczynić ze szkolnej lekcji religii miejscem spotkania opartego na wzajemnym zaufaniu pomiędzy nauczycielem i uczniem. Lekcja religii w szkole stwarza okazję do słownej oceny na temat zdobytych informacji i postaw uczniów. Warto zatem nie ograniczać się jedynie do informacji liczbowej, ale rozwinąć i wskazać na uczniom na jego pozytywne czy też negatywne strony, aby pobudzić go do dalszej efektywnej pracy.

---

¹³ J. Szpet, *Ewangelizacyjny wymiar szkolnych lekcji religii*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 197.

¹⁴ Zob. Z. Hollá, *Miłość i jej pedagogiczne znaczenie w świetle działalności bł. Matki Teresy z Kalkuty*, w: *Nowe trendy w wychowaniu i edukacji człowieka współczesnego*, Lublin 2006, s. 17-24; Z. Hollá, K. Tišťanová, *Hodnota lásky v živote blahoslavennej Matky Terezy z Kalkuty*, w: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Výchova k hodnotám v škole a v rodine*, Ružomberok 2006, s. 188-191; Kowalska E., *Troska o bezpieczeństwo uczniów jako element realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych współczesnej szkoły*, w: *Bezpieczeństwo publiczne u progu XXI wieku*, red. A. Żukiewicz, Wrocław 2002, s. 24-33; Mróz T., Kowalska E., *Partnerstwo nauczyciela i uczniów - założenia i rzeczywistość*, w: *Wybrane problemy dydaktyki na progu reformy edukacji*, red. T. Mróz, Zielona Góra 1999, s. 43-61.

Bibliografia

HOLLÁ Z., Miłość i jej pedagogiczne znaczenie w świetle działalności bł. Matki Teresy z Kalkuty, w: Nowe trendy w wychowaniu i edukacji człowieka współczesnego, Lublin 2006, s. 17-24.

HOLLÁ Z., TIŠŤANOVÁ K., Hodnota lásky v živote blahoslavenej Matky Terezy z Kalkuty, w: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Výchova k hodnotám v škole a v rodine, Ružomberok 2006, s. 188-191.

II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Warszawa 2001.

Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską.

KOWALSKA E., Troska o bezpieczeństwo uczniów jako element realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych współczesnej szkoły, w: Bezpieczeństwo publiczne u progu XXI wieku, red. A. Żukiewicz, Wrocław 2002, s. 24-33.

LISIECKA Z., Jak oceniać, by wspierać ucznia?, „Edukacja i Dialog” 2001 nr 5.

MRÓZ T., KOWALSKA E., Partnerstwo nauczyciela i uczniów - założenia i rzeczywistość, w: Wybrane problemy dydaktyki na progu reformy edukacji, red. T. Mróz, Zielona Góra 1999, s. 43-61.

OKOŃ W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 2001.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (Dz. U. 1992 nr 36, poz. 155).

SOLAK A., Człowiek i jego wychowywanie. Zagadnienia wybrane, Tarnów 2004.

STRÓŻYŃSKI K., Ocenianie wspierające, „Edukacja i Dialog” 1999 nr 9.

SZPET J., Ewangelizacyjny wymiar szkolnych lekcji religii, w: Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 185-204.

SZPET J., Przyszłość lekcji religii w polskiej szkole, Poznań 2002.

ZAJDEL K., Pomówmy o ocenianiu, „Edukacja i Dialog” 1999 nr 9.

ZAJDEL K., Psychologiczne aspekty oceniania, „Życie Szkoły” 1997 nr 4.